

Stjepan Antoljak

JOŠ NEŠTO O „CRUVVATIS ET MIRMIDONIBUS”

1.

U prijepisu nedatiranog pisma¹⁾ koje je uputio²⁾ nepoznati svećenik vormskom biskupu Azeku, opisano je kako je car Konrad, uslijed starog neprijateljstva, zahtijevao u prisustvu Ekharda, markgrofa u Mišnju, Adalberta, markgrofa u Austriji i ostalih odličnika, da se Adalberonu sudskim putem oduzme karantansko vojvodstvo i markgrofoviju. Knezovi su se posavjetovali a zatim odgovorili da bi se Konradov zahtjev mogao provesti jedino u prisustvu i uz privolu carevog sina kralja Henrika. Car je pozvao svoga sina i izložio mu krivicu Adalberona te zahtijevao da mu se sudskim putem oduzme vojvodina. Ali Henrik, sjećajući se neke pogodbe koju je sklopio sa Adalberonom, izjavio je ocu da ne može i ne smije dati pristanak. Od ovoga nije odustao ni pod pritiskom očevih opomena, molbi i prijetnji. Cara je silno rasrdila sinovljeva upornost tako da se onesvijestio i prenešen je u krevet. Došavši k sebi ponovo je pozvao sina i knezove. Na koljenima i sa suzama molio je Henrika da se smiluje, da ne uvećava zloradost njegovih neprijatelja te da svojim stavom ne nanosi sramotu državi i sebi. Tek sada se sin umilostivio i otkrio ocu šta je bio prisegao Adalberonu i da je vinovnik te prisege bio freisinški biskup Egilbert. Iza ovoga Konrad je sazvao sabor koji je oduzeo Adalberonu vojvodstvo i markgrofoviju³⁾.

Tu se objavilo kako Adalberon hoće da, uz pomoć Hrvata i Mirmidonaca, ustane protiv kraljeve vlasti, te da Bavarci⁴⁾ iz straha od predstojećih

¹⁾ Ovaj prepis pisma nalazi se u rukopisu iz 12. stoljeća u vatikanskoj biblioteci u Rimu i često puta je otštampan (F. Šišić, Priručnik izvora hrvatske historije I/1, Zagreb 1914, 225).

²⁾ Valjda iz Bamberga. Ovo pismo stavlja Rački u novembar ili decembar (F. Rački, Documenta historiae chroaticae periodum antiquam illustrantia, MSHSM VII, Zagrabiae 1877, 438), Fr. Kos u juli (Fr. Kos, Gradivo za zgodovino Slovencev v srednjem veku III, Ljubljana 1911, 63) a Šišić u juni ili juli 1035. godina (Priručnik. . I/1, 227).

³⁾ Šišić piše da se je to dogodilo u Bambergu na Duhove, 18. maja 1035. g. (F. Šišić, Povijest Hrvata u vrijeme narodnih vladara, Zagreb 1925, 490). Međutim taj datum donosi već i B. Bretholz (Geschichte Mährens I/2, Brünn 1895, 182), koji uopće ne govori da je tu Adalberon osuđen.

⁴⁾ Fr. Kos navodi da ih je savez Adalberonovih pristaša sa Hrvatima prestrašio tako, da se njihove čete nijesu pridružile onim odjelima koji su bili poslani protiv slavenskih

dogadaja nisu učestvovali u „vojni” (protiv Ljutića) i ostali su kod svojih kuća. Govori se, piše dalje ovaj svećenik, da je markgrofovija Adalberona povjerena Arnoldu Lambachu, a vojvodina dosada još nikome⁵⁾. Adalberon je, naime još 1012. g. postao vojvoda Karantanije a onda i Istre kao i markgrof veronske marke⁶⁾. Na taj način on je upravljao teritorijem od granica Bavorske preko sjevernoitalske Verone, Furlanije i Istre do Jadranskoga mora. Isprva je bio u zavadi sa carom Konradom II (1024—1039), sa kojim je inače bio u srodstvu. No kad je ovaj izabran za vladara, postao mu je vjeran vazal. Zbog toga je ovakva optužba i kazna izazvala veliko iznenađenje⁷⁾.

Wipo u svojoj „Vita Chuonradi imperatoris” iznosi da je 1035. g. car pobijedio Adalberona, vojvodu Istrana i Karantanaca (dux Histrianorum siue Carintanorum), vladarevog buntovnika. Iste ove godine, piše dalje Wipo, on je (Adalbero dux Carintanorum) izgubio carevu milost i poslan je sa svojim sinovima u progonstvo⁸⁾.

Herman pak u svojoj „Chronicon” kaže pod 1035. g. da je Adalberon vojvoda Karantanije i Istre (dux Carentani et Hystrie), nakon što je izgubio carevu milost, lišen vojvodstva te da je car održao velik sabor kod Tribura⁹⁾. Isti pisac pod 1039. g. donosi da su Konrad, takođe vojvoda Karantanije (dux Carentani) i Adalberon, njegov takmac koji je prije njega imao ovo vojvodstvo, umrli iste godine¹⁰⁾.

Analista Saxo opisuje pod 1036. g. da je car u Strasburgu održao javni sabor na kome je predao Konradu, svome stričeviću, karantansko vojvodstvo, sa kojeg je prošle godine uklonio Adalberona, vladarevog buntovnika. Dalje govori o tome kako je isti Adalberon tih dana ubio grofa „Vilhelmina”¹¹⁾ i iza toga se sakrio u dvor „Eresberch”¹²⁾.

2.

Pošto smo se bar letimično upoznali po izvorima, sa ličnošću i djelatnošću vojvode Adalberona u razdoblju od 1035—1039. godine, prvo ćemo se

Ljutića (Fr. Kos, Gradivo. . . III, XXXI). Šišić pak piše da se Adalberon htio da digne na jakoga cara Konrada II pa da se Bavarci od straha nijesu usudili poći u boj na Abdalberonove saveznike (Priručnik. . . I/1, 226), što nije točno, jer u izvoru taj pasus drugačije glasi.

⁵⁾ Fr. Kos, o. c. III, 63—65.

⁶⁾ Fr. Kos, o. c. III, 21, 36, 63, 65, 22, XXX, XXXI, XLIII, XLV.

⁷⁾ F. Šišić, Povijest Hrvata. . . , 490.

⁸⁾ RD (Rački, Documenta.), 438.

⁹⁾ Herimanni Augiensis Chronicon, SS V, 122; Fr. Kos, o. c. III, 63.

¹⁰⁾ Fr. Kos, o. c. III, 69. Adalberonovu smrt registruju i Annales Althasenses maiores, Chronicon Suevicum universale, Notae chronologicae ecclesiae maioris Frisigensis (9.—11. str.), Kalendarium necrologicum canonicorum Babenbergensium (započet o. 1180., koji obaseže popis imena od 901. do 1400.g.) (Fr. Kos, o. c. III, 69).

¹¹⁾ Annales Hildesheimenses također donose kako je 1036. Adalberon napadao Vilhelma, grofa „Sounae”, koja grofovija je po Račkome graničila sa Hrvatskom (RD, 438). Taj grof je imao brojne posjede između Savinje, Save, Sutle i Neiringa u Donjoj Štajerskoj i Kranjskoj (F. M. Mayer, Geschichte Österreichs, I, Wien und Leipzig 1909, 69).

¹²⁾ „A. Di. 1036. . . Argentine, ubi et publicum conventum habuit, in quo Conrado patrueli suo ducatum Carantanorum commisit, a quo priori anno Adalberonem maiestatis reum dimoverat. Hisdem diebus idem Adalbero Wilhelminum comitem interfecit et postea in castellum Eresberch latendi causa confugit. . . ” (Annalista Saxo, SS VI, 679).

osvrnuti na onaj izraz „Cruvvatis et Mirmidonibus”¹³⁾ koji je od centralnog interesa u navedenom pismu nepoznatog svećenika.

Još 1875. g. Fr. Rački u svome radu „Borba Južnih Slavena za državnu neodvisnost u XI. vieku” piše da se je koruski vojvoda Adalbern, sin Markwarda, grofa u Murskoj dolini, oslanjao na hrvatsku silu za kralja Stjepana. Početkom 1036. g. Konrad II ga je lišio vojvodstva. Pogođen tim činom, Adalbern misli na otpor. U Njemačkoj se pronio glas da se Adalbern uzda u Hrvate. Sa njima je, po mišljenju Račkoga, provalio u savinjsku krajinu protiv tadašnjeg grofa Vilima koji padne u borbi. Kakvoj se koristi nadao hrvatski kralj za svoju državu i od sveze sa susjednim vojvodom, ostaje zagonetka, kaže Rački, kojemu „Mirmidones” jesu Slovenci (Winden), no ipak dodaje da se ovim imenom kod M. Attaliote (ed. Bonn. 87, 9—22) zove jedno pleme oguzko tj. Uzi¹⁴⁾, poznato u Rusiji pod imenom Polovaca, inače zvanih Kumani.¹⁵⁾

God. 1877. Rački je, donoseći u izvadku ono pismo nepoznatog duhovnika naglasio da Büdinger smatra da treba čitati „Cruvvatis (et) Mirmidonibus” tj. „njegovi Mirmidanci Hrvati”. Ujedno je naveo mišljenje Vasiljevskog koji je rekao da srednjevjekovni pisci pod imenom Mirmidanci svrstavaju narod barbara i to obično Slavene, ali i Bugare i Ruse. No po mišljenju Račkoga, ovdje umjesto Slavena treba razumjeti Karantance.¹⁶⁾

P. Šrečković smatra, citirajući Giesebrechta i Kukuljevića u vezi sa Adalberonom i „Cruvvatis et Mirmidonibus”, da su Hrvati i Mirmidanci bili jedni do drugih a to „i jesu slovenski ili srpski kneževi” tj. Srbi.¹⁷⁾

Fr. Kos 1908. g. iznosi prvo mišljenje Büdingera (Gesch. Öster. 460, op. 1) a onda Wahnschaffe-a (Das Herzogthum Karnten, 22, op. 68) koji drži da je onaj svećenik sa izrazom „Mirmidonibus” u prvom redu htio pokazati svoju učenost pa smatra da bi se pod tim imenom krili prijatelji ili saveznici Adalberona. Kos zatim citira Diefenbachov rječnik i kaže da se pod „Mirmidonibus” misli na Slovence.¹⁸⁾

¹³⁾ J. Perin naziva Myrmidones narod Tesalije i kaže da se po Homeru Helene i Ahejce tako nazivalo (Onomasticon totius latinitatis II, Patavii 1920, 303). Pauly-Wissowa pod Myrmidones stavlja jedno staro ahajsko pleme u Tesaliji, a kod Homera su oni pratioci Ahila pred Trojom (Real-Encyclopädie 16/I, Stuttgart 1933, 1108). N. G. i I. G. Dančov u svojoj bugarskoj enciklopediji također kažu da su Mirmidoni grčko pleme, naseljeno u staro vrijeme u Eginu (Blgarska Enciklopedija, Sofija 1936, 1003), a Slovník jazyka Polskiego (IV, Warszawa 1962, 733) tumači da je to mitsko pleme i da „mirmidonski” znači: prastar, vrlo mali i patuljast.

¹⁴⁾ Međutim Uzi se nigdje tako ne nazivaju u bizantinskim izvorima nego samo Humi (gl. G. Moravcsik, Byzantinoturcica II, Budapest 1943, 185, 197, 203), pa tako ni kod Mihaela Attaleiate, koji obratno kaže da se je dio Uza pokorio „arhontu Mirmidonaca” (V. G. Vasilevski, Hoždenie apostola Andreja v strane Mirmidonjan, Trudi V. G. Vasilevskago II, Sanktpeterburg 1909, 287), nama nepoznatog naroda!

¹⁵⁾ Fr. Rački, Borba Južnih Slavena za državnu neodvisnost u XI. vieku, SAN, Posebna izdanja LXXXVII/38, Beograd 1931, 145, 146, 158.

¹⁶⁾ RD, 438, 439, bilj. 6.

¹⁷⁾ P. Šrečković, Uzroci srpsko-vizantinskog ratovanja 1073—4, Letopis Matice Srpske 129, Novi Sad 1882, 46, 47.

¹⁸⁾ Fr. Kos, Krajevna imena u starih listinah. 3. „Cruvvatis et Mirmidonibus”, Izvestja muzejskega društva za Kranjsko XVIII/3, Ljubljana 1908, 88, 89.

God. 1911. pak Fr. Kos donoseći djelomični prevod onoga pisma od 1035. tumači kako se je karantanski vojvoda Adalberon povezao sa Hrvatima protiv svoga vladara. Tada je Hrvatima vladao Krešimir II. Izraz „Mirmidones” se pak u srednjem vijeku pominje kao „nezvesto ljudstvo” (Cfr. Diefenbach, Gloss. lat.-germ.).¹⁹⁾ To su bili Adalberonovi podanici koji su ga podupirali protiv cara i po Kosovom mišljenju oni su Slovenci koji su zajedno sa Hrvatima pomagali Adalberona.²⁰⁾

Još 1914. g. Šišić je iznio da mu je izraz „Mirmidongi” nešto čudan, a svakako nejasan. Fr. Kos ga tumači, kaže Šišić, na osnovu Glossarium-a Diefenbachova koji se opet poziva na rječnik K. Zaningera iz 1482. g. da riječ „Mirmidones” znači u srednjem vijeku „vntrewolck (Untreuvolk),” to je „nezvesto ljudstvo”. To bi njemu bili Slovenci koji su zajedno sa Hrvatima pomagali Adalberona. Klaić pak misli da su ti Hrvati od 1035. g. stanovnici „pagus Chrouuati”²¹⁾ u Karantaciji, što Šišić sasma uvjerljivo pobija²²⁾ i 1925. g. uz sve ovo dodaje kako ono što Bresslau piše da Mirmidones znači, nije jasno, ali da je opće mišljenje svih njemačkih historičara i većine naših da se pod Cruovatis ima razumijevati hrvatska država. Nadalje iznosi i mišljenje Karacsonya koji tvrdi da su srednjevjekovni pisci pod Mirmidoncima razumjeli neki narod koji je nastanjivao stari Illyricum, zemlju nekadašnjih Mirmidonaca. Tako starobugarska, trojanska kronika, napisana o. 920., smatra Bugare Mirmidoncima, kaže dalje Karacsony citirajući za taj podatak Jirečeka (Geschichte der Bulgaren, 70) i izjavljuje da Mirmidoni znači Srbe koji stanuju u Bosni, što Šišić sasvim ispravno ne uzima u obzir jer je i suviše neuvjerljivo.

Hauptmann piše da su Mirmidones Bugari²³⁾, ali Šišić i to ne prihvata jer su Bugari u to doba bili bizantinski „robovi” a ustanak Deljana je buknuo tek 1041. g. Stoga on drži da iz ovog izraza „Cruvvtis et Mirmidonibus” treba ono „et” izostaviti kao dočniji dodatak i tada bi ovo u prevodu glasilo „hrabri vojnici Hrvati” što je „mnogo prirodnije i jednostavnije od nemoguće kombinacije sa čitavim južnim slovenstvom.”²⁴⁾

U svojoj nešto izmijenjenoj raspravi, koja je izašla 1924. u „Mitteilungen”, a prevedena na hrvatski (1925.), Lj. Hauptmann se je opširnije pozabavio tim događajem njemačke historije koja kaže da 1035. g. Bavarci nisu mogli da učestvuju u Konradovoj vojni protiv Ljutića, jer je karantanski vojvoda Adalberon, koji je zbog veleizdaje uklonjen, spremao oružani otpor protiv cara, „uzdajući se u Hrvate i Myrmidone.” On smatra da su Myrmidoni narod izvan njemačke vlasti jer je to ime „zapadnonjemačkom” misaonom vidiku „onih dana” tudje i ukazuje na Istok, ispunjen grčkim

¹⁹⁾ Naime L. Diefenbach naziva Mirmidones „vntrewolck, krichen, arbeitsamleute” (Glossarium latino-germanicum mediae et infimae aetatis e codicibus manuscriptis et libris impressis concinnavit, Francofurti ad Moenum 1857, 303), t. j. nevjeran narod, puzavi, radni ljudi.

²⁰⁾ Fr. Kos, Gradivo. . III, 65, bilj, 1, XXXI.

²¹⁾ Na tom on ostaje i u knjizi „Hrvati i Hrvatska” (Zagreb 1930, 10).

²²⁾ F. Šišić, Priručnik. . I/1, 226.

²³⁾ Ovdje se je Šišić osvrnuo na rad Lj. Hauptmanna u „Mitteilungen des österreichischen Instituts für Geschichtsforschung” XI/I, Wien 1924, 1—36.

²⁴⁾ F. Šišić, Povijest Hrvata. . 491, 492, bilj, 59.

pojmovima. Ondje je, naime, bilo uobičajeno da narode zovu po antiknim imenima njihovih postojbina ili njihovih predhodnika. Tako su prekrštavali „unatrag na primjer Bugare za Moesijce, Srbe za Triballe i Dake.“ Govoreći o uticaju grčke misli na Bugarsku za Simeona koji se domogao Tesalije, ove mirmidonske zemlje, te kako su se njegovim zalaganjem na bugarski prevodila grčka djela, priče o Aleksandru i Troji, on iznosi da je starobugarska priča o Troji sa ponosom proglasila Mirmidone Bugarima.²⁵⁾

Stoga Hauptmann kaže da onaj pasus valja reći „uzdajući u Hrvate i Bugare“ i da te kratke riječi njemačkog izvora imaju za nas dubok smisao jer one otkrivaju zastor ispred velikih misli Stjepana I da jadranski čvor presiječe karantansko-hrvatsko-bugarskim savezom.²⁶⁾

Osvrćući se na ovaj rad Hauptmanna u cjelosti Vj. Klaić kaže da mu je „nejasnija slika“ mletačkog gojenca Stjepana I kao nekog reprezentanta karantansko-hrvatsko-bugarskog saveza god. 1035. protiv njemačkog cara i Mletaka, iako smatra vo Hauptmanovo izlaganje vanredno duhovito, da ne kaže genijalno. No ono, po njegovom sudu, stoji na krtoj historijskoj podlozi, jer slaba je podloga vijest jednog privatnog pisma koje sa cigle tri riječi javlja da se govori da će se uklonjeni koruski herceg „uzdajući se u Hrvate i Mirmidonce (confisum Cruvvatis et Mirmidonibus), oduprijeti njemačkom caru Konradu II. Klaić dopušta da se prema ispravnom pišćevom tumačenju mogu riječju „Mirmidongi“ smatrati Bugari ali tom riječju nijesu sasvim nemogućni ni Slovenci. Za Hrvate kaže isti Klaić da je mislio da se to tiče hrvatske države, ali je poslije promijenio mišljenje i drži da su ti „Cruvvati“ oni Hrvati u Karantaciji za koje Hauptmann u radnji o Slovencima tvrdi da su osnovali državu u Karantaciji.²⁷⁾

M. Barada prvo kaže da se po pismu saznaje da je god. 1035. na državnom sudu zbačen sa časti herceg koruski Adalberon zato što bi on „confisum Cruvvatis et Mirmidonibus regiae potestatis velle resistere“; radi kojeg saveza su bavorske čete bile prisiljene da ostanu kod kuće. Naši i strani historičari, osim Klaića jednodušni su, piše dalje Barada, da ono „Cruvvatis“ znači Krešimirovu, dotično Stjepanovu Hrvatsku, dok se u pogledu „Mirmidonibus“ razilaze. O tome Barada u nastavku donosi mišljenje Fr. Kosa, Karacsony-a i Hauptmanna čiji stav donekle prihvaća i Klaić. Na kraju, izlažući Šišićevo rezonovanje Barada kaže da je značenje po Diefenbachu tačno, ali nijedna od pomenutih aplikacija ne zadovoljava.

Iz same vijesti mogu, po njemu, da slijede dvije mogućnosti: ili da je po srijedi sam Adalberon sa svojim podanicima ili neki trojni savez između Adalberona i druge dvije neodvisne oblasti. U prvom slučaju bila bi točna tvrdnja Klaića da se pod „Cruvvatis“ krije „Pagus Chrouuati“ a pod „Mirmidonibus“ Slovenci, jedni i drugi Adalberonovi podložnici. Ova tvrdnja

²⁵⁾ Još J. Ivanov služeći se djelom K. Kalaidonovića (I. Eksarh Bolgarskii, Moskva 1824, str. 181) piše da i u starobugarskom prevodu trojanske historije, koji je načinjen za cara Simeona, stoji: „Sii Ahileus imii voja svoja, iže narichahousja togda Mirmidones, nine Bolgari i Unnu, tisušćami tremi“ (J. Ivanov, Blgarite v Makedonija, Sofija 1917, 125).

²⁶⁾ Lj Hauptmann, Koje su sile hrvatske povijesti odlučivale u vrijeme narodne dinastije, Zbornik kralja Tomislava, Zagreb 1925, 184, 185.

²⁷⁾ Vj. Klaić, Dva slovenska učenjaka o starijoj historiji Hrvata do 1102. godine, Zbornik kralja Tomislava, 209.

teško je prihvatljiva jer ako se radilo o Adalberonovim podložnicima nije trebalo da ih pisac specificira, dotično kako je već Šišić opazio, u tom slučaju Adalberon sa svojim podložnicima nije bio kadar zastrašiti tadanju Njemačku. Radije, ovdje se radi o trojnom savezu triju susjednih i prijateljskih zemalja kojima je opet Njemačka bila zajednički, pogibeljni i prijatelji neprijatelj.

Zastupajući svoju tezu da se pod „Cruvvatis” podrazumijeva novoosnovana hrvatska oblast izmedju Drave i Gvozda gdje vladaju Svetoslavovići, a pod „Mirmidonibus” susjednu joj i saveznu Madjarsku, Barada drži da time stvar postaje potpuno jasna.

Jedino su one dvije savezne i pogranične medjusobno kao i sa Adalberonom. Ove tri bile su tako jake da je njihov savez mogao da zabrine Konrada II. I ovaj podatak tako postaje jasan kao i da je tridesetih godina XI. st. mogla postojati zasebna hrvatska oblast Dravi na jugu, završava u ovome pitanju Barada.²⁸⁾

M. Kos samo kaže da se Adalberon povezo sa Hrvatima i Madjarima.²⁹⁾ 1953. g. Baradinu pretpostavku o Madjarima u potpunosti je prihvatio B. Grafenauer koji ujedno negira da bi pod „Mirmidoni” to bili Slaveni podanici Bizanta, kako neki misle.³⁰⁾ Ovo isto on je ponovio 1955.³¹⁾, a N. Klaić je pak 1965. ove tvrdnje M. Kosa i B. Grafenauera prihvatila u cjelosti i bez rezerve.³²⁾

3.

Sa ovim su uglavnom iscrpljena sva dosadašnja mišljenja o tome tko se krije pod nazivom „Cruvvatis et Mirmidonibus”, a sad samo da navedemo kada se sve izraz „Mirmidonci” citira u bizantinskim izvorima i na koga se odnosi.

„Mirmidonci” se prvi put u srednjem vijeku spominju u Malale (491—578)³³⁾ u poznatom citatu koji glasi: τῶν λεγομένων Μυρμιδόνων ἰστέ, νυνὶ δὲ λέρομένων Βουλγάρων.³⁴⁾

Medjutim ovo ne stoji ovako u originalnom rukopisu nego tek u kasnijem prijepisu Malaline kronike iz 9. ili 10. stoljeća.³⁵⁾ To znači da je tada nepoznati prepisivač ovaj citat naprosto umetnuo u originalni tekst.

²⁸⁾ M. Barada, Dinastičko pitanje u Hrvatskoj XI stoljeća, Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku L, Split 1932, 169.

²⁹⁾ M. Kos, Zgodovina Slovencev od naselitve do reformacije, Ljubljana 1933, 106; Isti, Zgodovina Slovencev. Od naselitve do petnajstega stoletja, Ljubljana 1955, 172.

³⁰⁾ Historija naroda Jugoslavije I, Zagreb, 1953, 160.

³¹⁾ B. Grafenauer, Zgodovina slovenskega naroda II, Ljubljana 1955, 81.

³²⁾ N. Klaić, Historijska podloga hrvatskoga glagoljštva u X i XI stoljeću, Slovo 15—16, Zagreb 1965, 267.

³³⁾ G. Moravcsik, o. c. I, Budapest 1943, 184.

³⁴⁾ Isti, o. c. II, 179.

³⁵⁾ Već je K. Jireček naveo da su Južni Slaveni često smatrani za aborigeni (starosjedioce); no to nerazumijevanje proizlazi pri čitanju starih pisaca poradi nepoznavanja historije. Na primjer staroslavenski prevadjač Zonare naziva Dačane Srbi, a u bizantinskoj kronici Malale se čete, koje je sačinjavao narod Ahila, nazivalo Mirmidonci, a u ovo doba zvalo se tako Bugare: τῶν λεγομένων μυρμιδόνων τότε νυνὶ δὲ λεγομένων βουλγάρων“ (Malala ed, Bonn, 937), dok u starobugarskom prevodu „togda Mirmidones nine Blgare”

Drugi bizantinski pisac je Mihael Attaleiates (11. st.) koji samo spominje „Μυρμιδόνες“³⁶⁾ bez bliže oznake.³⁷⁾ Treći je Joannes Tzetzes (o. 1110—1180), pisac alegorija Ilijadi i Odiseji.³⁸⁾ Ovdje se govori o „Οὐρανῶν, Βουλγάρων στρατεύμα τῶν Μυρμιδόνων ἄγων“³⁹⁾.

Četvrti je Konstantinos Hermoniakos (14. st.) koji u opis trojanskog rata uvlači Bugare i Mađare⁴⁰⁾ i kaže kako „φέρνει στρατεύμα βουλγάρων, Οὐγγῶν γὰρ καὶ Μυρμιδόνων“⁴¹⁾.

Kao što se vidi pod nazivom „Mirmidoncī“ kod navedenih pisaca u arhaističkom smislu se poistovećuju i smatraju „Bugari“ koji se uz to nazivaju i Mizijci (8 9., 11., 12., 15. st.), Peonci (12., 14. st.) te Huni (5. i 10. st.) i čak Panonci (12. st.). Nadalje Bugare zovu isti izvori i „German-tes“ (Garamantes) (8/9. st.), a onda i Skiti (11., 13. st.⁴²⁾. Mađari se pak u istim izvorima izjednačuju u arhaističkom smislu sa Getima (15. st.) i sa Gepidima (12. st.) ili ih smatraju Dačanima (15. st.) ili ih nazivaju Mizijcima (12. st.) ili Hunima (12., 13. st.) ili Peonima (13., 14., 15/16. st.) ili Panoncima (12. st.) ili Sauromatima (12. st.) ili konačno Turcima (10.—12. st.).⁴³⁾

Dakle, Mađare nikada, nijedan bizantinski izvor ne poistovjetuje izravno sa Mirmidoncima.

Isto tako u bizantinskim izvorima i Srbima se daje samo arhaizirano ime Tribali (13. st.).⁴⁴⁾ Ali zato nepoznati sastavljač (11. st.) „Žitija sv. Nikona Metanoite“ (Vita Niconis τοῦ Μετανοεῖτε), koji je živio u 10. stoljeću,⁴⁵⁾ naziva slavenske Milinze, stanovnike Peloponeza „Myrmidonibus“⁴⁶⁾.

4.

Međutim, unatoč iznesenih mišljenja o „Mirmidoncima“, o kojima govore i srednjevjekovni bizantinski izvori, mi smatramo da se pod ovim imenom, koje 1035. citira onaj njemački anonim, krije sasama drugi narod.

(Drinov, Zasel., 6, 174). No dodaje Jireček Drinov „nije zapisao še tija dumi se namiral v originala“ Malale, koji je živio 474—527. g. i kaže da je ta kronika došla do nas u mnogo „razvalen vid“ (K. Jireček, Istorija na Blgarite (prevod na bugarski), Sofija, 46, 49, bilj. 37). Izdavači zbirke „Grčki izvori za blgarskata istorija“ donose također ovaj izvadak iz Malale. i komentiraju da se spominjanjem Bugara u toga pisca nastavlja običaj bizantinskih autora da arhaiziraju. Izraz „τῶν λεγομένων Μυρμιδόνων τότε, νυνὶ δὲ βουλγάρων“ može da bude interpolacija kasnijega prepisivača iz kraja 9. i 10. stoljeća, kada je zemlja Mirmidonaca već bila naseljena Bugarima (Grčki izvori za blgarskata istorija II, Sofija 1958, 206, bilj. 1,2).

³⁶⁾ G. Moravcsik, o. c. I, 259, II, 180.

³⁷⁾ „καὶ τοὺτους φασὶ τῶ τῶν Μυρμιδόνων ἄρχοντι προσρῆναι καὶ παρ' αὐτοῦ διασπαρῆναι ταῖς ἀμφ' αὐτὸν πόλεσι“ (V. G. Vasilevski, o. c., Trudi V. G. Vasilevskago II, 287, bilj. 3).

³⁸⁾ G. Moravcsik, o. c. I, 195.

³⁹⁾ Isti, o. c. II, 179.

⁴⁰⁾ Isti, o. c. I, 157.

⁴¹⁾ Isti, o. c. II, 180.

⁴²⁾ Isti, o. c. II, 179, 35, 36, 35, 180, 181, 202, 209, 210, 105, 237, 302.

⁴³⁾ Isti, o. c. II, 105, 106, 109, 181, 202, 208, 210, 230, 270, 302.

⁴⁴⁾ Isti, o. c. II, 277.

⁴⁵⁾ Isti, o. c. I, 361.

⁴⁶⁾ „... οὗς δὲ καὶ Μιληγγοὺς καλεῖν εἰώθασιν ἀντὶ Μυρμιδόνων οἱ ἐγγῶριοι. ἄνδρες αἰμωφορεῖς“ (V. G. Vasilevski, o. c., Trudi... II, 288, bilj. 1); gl. iP. Srećković, o. c., Glas Matice Srpske 129, 44, bilj. 4.

Naime, pod „Mirmidonibus” anonimni sastavljač onoga pisma misli na „Moravce” koji se u srednjevjekovnim latinskim izvorima zovu „Maravi” ili „Moravi” ili „Maravenses” ili „Marvanorum” ili „Marahanorum” ili „Marahensium”⁴⁷⁾ ili „Maravanis” ili čak „Marehanos”⁴⁸⁾

Njihova zemlja, koja je 1029. godine prisajedinjena Češkoj, nazivala se je „Maravorum regno” i „terram Maravorum” ili „Maravum” ili „Maravia” ili „Moravia” ili „Morava” ili „Maraha” ili „Maravna”⁴⁹⁾ ili pak „Marab”⁵⁰⁾ kako je zove vrlo stara legenda o sv. Krševanu⁵¹⁾.

Ova ista legenda,⁵²⁾ koja je sačuvana u kasnijem prepisu u rukopisu, priča uz ostalo ne samo o pokrajini „Marab” nego i o njenom starcu prvaku, prozvanom Mirmidon⁵³⁾ (un vegliardo. . . . il più vecchio di quella proincia, chiamato Mirmidone)⁵⁴⁾.

Svakako je karakteristično da legenda o sv. Krševanu jedina od zapadnih srednjevjekovnih izvora ima naziv za prvaka zemlje „Marab” Mirmidon.⁵⁵⁾ Isto tako je očito da se gotovo nigdje u srednjevjekovnim izvorima na zapadu ne pojavljuje ovakav pluralni latinski oblik „Mirmidonibus”⁵⁶⁾ osim u navedenom pismu anonimnog svećenika iz 1035. godine.⁵⁷⁾

Ako sad sve to skupa povežemo, onda sa sigurnošću možemo ustvrditi da se pod ovim „Mirmidonibus” kriju „Moravci”⁵⁸⁾ t. j. Česi a nikako Mađari i slično.

⁴⁷⁾ Fr. Kos, o. c. II, Ljubljana 1906, 99, 139, 201, 232, 245, 243, 266, 231, 246, 64, 305, 142, 233, 240.

⁴⁸⁾ RD, 380.

⁴⁹⁾ Fr. Kos, o. c. II, 217, RD, 380, Fr. Kos, o. c. II, 84, 174, 156, 230, 189.

⁵⁰⁾ Taj naziv potvrđuje i pismo, koje je papa Ivan VIII uputio knezu Svatopluku u junu 880. g., gdje uz ostalo stoji: „... nostro Methodio reverentissimo archiepiscopo sanctae ecclesiae Marabensis. . .” (B. Benussi, La liturgia slava nell'Istria, Atti e Memorie IX, Parenzo 1894, 223; I. Prodan, Uspomene. IX. Borba za glagolicu. I. dio. Poviest glagolice i nje izvori, Zadar 1900, Prilog B, str. 70).

⁵¹⁾ V. Brunelli, Storia della città di Zara I, Venezia 1913, 209.

⁵²⁾ Njen original je sastavljen na latinskom jeziku, a preveden je i na talijanski.

⁵³⁾ Pauly-Wissowa piše da je Myrmidon (Μυρμιδών) po Helaniku „der eponyme Stammvater der Myrmidonen „i drži ga den Ahnherrn einer ganzen Völkerschaft” (Real-Encyclopädie 16/1, 1107). J. Perin pak iznosi da je u pričama Myrmidon (Μυρμιδών), sin Jupitra i Eurimeduse, od koga su dobili ime Mirmidongi (Onomasticon totius latinitatis II,303).

⁵⁴⁾ V. Brunelli, o. c. I, 168, 169, 209, 210.

⁵⁵⁾ U apokrifu o sv. Andriji (8./9. st.) spominje se grad „Myrmidona”. Tako se je u to doba nazivala Synope (gl. V. G. Vasilevski, o. c., Trudi. . II, 242—245, 264). Annales Einsidlenses (746—1569) pak pod 947. g. navode „Mirmidona vulcano consumitur” (SS III, 142). Ali nam taj lokalitet nažalost nije poznat.

⁵⁶⁾ Jedino u anglosaksonskoj poemi o apostolu Andriji (8. ili poč. 9. st.), koja je prevedena u 19. st. na njemački, govori se „. . . in dem Volk der Mermedonier dem frevelvollen. . .” (V. G. Vasilevski, o. c., Trudi. . II, 245—247).

⁵⁷⁾ Kako ovaj svećenik nije naveo tko su ti „Mirmidones”, tako imamo još jedan približno sličan primjer u vezi toga iz 11. stoljeća. Naime kada njemački vladar Henrik IV piše mađarskom vojvodi Almošu (0.1096.), on pod „inimici nostri” misli, iako ne spominje, na „Velfovce”, a pod „N. non ducem” na bavarskog vojvodu Velfa (gl. F. Šišić, Priručnik. . I/1, 400, bilj. 5, 375, bilj. 1).

⁵⁸⁾ Izrazom „Mirmidonibus” poslužio se je navedeni anonim po svoj prilici iz Homera, a ne iz Malale. Nadalje možda je tako hotimice napisao umjesto „Maravis” ili „Maravensibus” slično kao što je iskrivio ime „Chroati” u „Cruvatis”!

5.

Osim toga, davanje prednosti markgrofovima Mišnja⁵⁹⁾ i Austrije⁶⁰⁾ u odnosu na druge velikaše na saboru u Bambergu, kako se to vidi iz onog anonimnog pisma, još više utvrđuje naše mišljenje jer su baš oni graničili sa Moravskom, tj. Čehoslovačkom. Znači, oni su mogli i znati najviše o tome da je Adalberon kovao urotu sa Moravcima, tj. sa Česima protiv svoga vladara. Sada je jasnije tumačenje Konrada Zaninger (1482. g.) koji pod Mirmidones drži da se krije „vntrwolck“ tj. nevjerni ili odmetnički narod, a to su bili Moravci t.j. Česi koji su se neprestano sa svojim vladarima odmetali od Njemačke. Poznato je da je Moravsku zajedno sa susjednom Šlezijom pripojio svojoj državi još Boleslav Hrabri. Kad su po njegovoj smrti buknule u Poljskoj borbe između njegovih sinova, Břetislav, nezakoniti sin kneza Udalrika, zauzima Moravsku kojom upravlja kao samostalnim područjem. Kad je Udalrik umro (1034)⁶¹⁾ naslijedio ga je Břetislav (1035—1055) koji je sada ujedinio Češku i Moravsku.

Nešto prije on se oženio sa Juditom, kćerkom markgrofa Henrika von Nordgau⁶²⁾ iz roda Babenbergovaca koju je silom ugrabio iz samostana.⁶³⁾ Na taj način je postao rođak caru Konradu II i Adalberonu. Još Břetislavov otac Udalrik, koji je bio vazal njemačkog vladara, sudjelovao je pri izboru Konrada II za cara.⁶⁴⁾ Konradovim vazalom priznao se i Břetislav, taj „novi Ahil“, kako ga zove najstariji češki kroničar Kozma.⁶⁵⁾ Břetislav je sada težio da osnuje veliku slavensku državu te da se od Njemačke osamostali i u političkom i u crkvenom pogledu.⁶⁶⁾ Čim je krajem 1034. g. zasjeo na češki kneževski prijesto, iskoristio je priliku da posjeti Konrada II u Bambergu, gdje je bio blagonaklono primljen (maj 1035.) i pošto je dao taoce vratio se kući bogato obdaren.

No uskoro, u ljeto 1035. g. sudjeluje ovaj knez u Konradovoj vojni protiv Ljutića u kojoj se osobito proslavio. Slijedeći Břetislavov poduhvat, o kome izvori takodje govore, je njegova pobjedonosna vojna protiv Poljske ali tek u ljeto 1039. godine.⁶⁷⁾

⁵⁹⁾ Mišanjski markgrof Ekhard je čak 1041. g. sa sjevera upao u Češku po nalogu cara Henrika III, koji je i sam sudjelovao u vojni protiv kneza Břetislava, pa mu je se je ovaj češki vladalac konačno morao pokoriti (Fr. M. Mayer, o. c. I, 56).

⁶⁰⁾ Adalbert Babenbergovac, markgrof u Austriji, je čak bio u srodstvu sa Adalberonom i Konradom II. Naime njegov brat Ernst bio je oženjen sa Gizelom, kćerkom Hermana Švapskog. Kada je Ernst umro (1015.), Gizelom se je oženio budući car Konrad II. Vojvoda pak Adalberon oženio je Gizelinu sestru Beatricu (Fr. M. Mayer, o. c. I, 43).

⁶¹⁾ Za njega Annales Hildesheimenses pod 1034. g. pišu da se je odmetnuo od cara (SS III, 99).

⁶²⁾ Bretholz piše da je kćerka bavarskog grofa Heinricha von Schweinfurt-a (B. Bretholz, o. c. I, 176).

⁶³⁾ Fr. M. Mayer, o. c. I, 55, 56.

⁶⁴⁾ Isti, o. c. I, 55.

⁶⁵⁾ On je pisao svoju češku kroniku prije 1125. godine.

⁶⁶⁾ Fr. M. Mayer, o. c. I, 56.

⁶⁷⁾ B. Bretholz, o. c. I, 182.

Iz ovoga se može razabrati da je Břetislavov odnos prema Konradu II bio čisto oficijelne naravi i da mu ovaj nije puno vjerovao kad je morao da mu u zalag vjernosti daje taoce. Isto tako on je kao vazal Konradov koji ga je htio imati u svojoj blizini i držati pod prismotrom, morao sudjelovati u vojni protiv Ljutića⁶⁸), što se nije kosilo sa Břetislavovim planovima u pogledu stvaranja velike češke države. Svakako je Břetislavu i te kako odgovarao potajni savez sa svojim rođakom Adalberonom koji je kao i on težio da se osamostali. Kako Břetislava Kozma zove „novi Ahil”, ne treba se čuditi ako se predpostavi da su ga tako i suvremenici zvali i poznavali, te da su i Moravci t.j. Česi u onom pismu nazvani Mirmidonci po svom proslavljenom vođi. Poznato je naime da je staro grčko stanovništvo toga imena u Homera značilo narod Ahila, a sada su eto u 11. stoljeću Moravci (Česi) bili Mirmidonci novoga Ahila-Břetislava, saveznika Adalberona, povezanog i sa Hrvatima i to sa njihovim kraljem Stjepanom I (1030—1058).⁶⁹) Naime, Hrvati i ovaj njihov vladar su imali dosta razloga da se povežu sa vojvodom Adalberonom protiv Konrada II. Ta poznato je da je taj car 1030. g. napao ne samo Ugarsku⁷⁰) nego je čak 1031. g., kako kaže Matija Palmerije (1406—1475)⁷¹), uspješno vodio rat protiv Mađara (Pannonos) i Hrvata (Dalmatas).⁷²) Platyna (1421—1481)⁷³) pak piše kako je Konrad II pošao u Rim i kad je primio krunu od pape Ivana, krenuo je protiv Slavena i Mađara koji su davali vojsku pobunjenim Italijanima, te ih je ubrzo pokorio. To se po Platyni dogodilo između 1024. i 1033. godine, a za pape Ivana XX.⁷⁴)

6.

Kad se dakle, sagleda šta nam sve kažu ovi suvremeni i kasniji izvori, onda se istom tada može dobiti prava slika široko zamišljenog ali prerano otkrivenog Adalberonovog plana da se poveže sa Mirmidoncima — Moravcima (Česima) i Hrvatima u jedan savez protiv vlasti cara Konrada II.

Jasno je da je Adalberon ušao u savez sa onima koji će mu kao susjedi priteći u pomoć da se osamostali. To su bili Hrvati i Moravci (Česi) koji su od toga saveza takođe imali korist, a nikako Bugari koji su suviše daleko od Adalberonove vojvodine. Osim toga Bugari su tada jod uvijek pod vlašću Bizanta protiv koga u to vrijeme ne poduzimaju ništa, te sve i da su htjeli ne bi mogli priteći u pomoć Adalberonu koji je svega toga bio svjestan.

⁶⁸) Od nje su se otkazali Bavarci iz već navedenog razloga u pismu onoga anonima.

⁶⁹) Historija naroda Jugoslavije I, 160, 203.

⁷⁰) Annales Ottenburani, SS V, 5; Annales Augustani (idu do 1104. g.), SS III, 125.

⁷¹) Matteo Palmieri, političar i pisac, čija kronika ide od stvaranja svijeta do 1449. godine (Enciclopedia Italiana XXVI, Roma 1935, 143).

⁷²) „1031. Conradus contra Pannonos et Dalmatas prospere gerit bellum. . .” (Mathei Palmerii Liber de temporibus, RIS t. XXVI, f. 42, p. I, Città di Castello 1906, 88) ili kako ovaj pisac kaže da se je to dogodilo 10. godine pontifikata Ivana XX, a 7. godine carevanja Konrada II.

⁷³) Bartholomeo Sacchi, nazvan Platyna, napisao je „Liber de vita Christi ac omnium pontificum”, koju je sastavio 1474. godine (Enciclopedia Italiana XXVII, Roma 1935, 507).

⁷⁴) „Romam itaque Conradus profiscens, accepta a Joanne pontifice imperii corona, in Sclavos et Ungaros ducit, qui rebellantibus Italicis auxilia praestiterant, eosque brevi perdomuit. . .” (Platynae historici liber de vita Christi ac omnium pontificum, RIS f. 43, t. III, p. I, Città di Castello 1915, 180).

Nadalje, iako je Konrad pravovremeno otkrio sve Adalberonove planove u pogledu njegovih odnosa sa Hrvatima i Břetislavovim podanicima („Mirmidoncima“), on je bio prema svima nemoćan.

Dokazi za to su što uslijed jake opozicije na onom saboru (1035.) nije uspio ništa više da učini Adalberonu osim da mu oduzme čast vojvode, a Adalberon je već 1036. g. bio toliko smion da ubija onoga grofa Vilhelma (Vilhelmina).

Protiv „novoga Ahila“ — Břetislava takođe nije ništa poduzimao a isto tako ni protiv Hrvata i njihovog kralja, jer da je tada išta tako učinio, o tome bi svakako izvijestili suvremeni ili nešto kasniji izvori.

Na osnovu svega izloženog apsurdno bi bilo tvrditi da je onaj anonimni svećenik pod „Mirmidones“ mislio na „Bugare“ ili pak „Mađare“ nego jedino na „Moravce“ što je samo po sebi i logičnije uslijed već prije iznesenih razloga.

Stjepan Antoljak

ADDITIONAL REMARKS ON „CRUVVATIS ET MIRMIDONIBUS“

(Summary)

The paper is introduced by the quotations of various opinions on the passage „Cruvvatis et Mirmidonibus“ found in a letter addressed by the bishop of Worms Azek (1035.) by an anonymous priest. Though almost all our and foreign historians agree that the name „Cruvvatis“ refers to Croats, the word „Mirmidonibus“ has had widely varying interpretations. While according to earlier historians it meant to designate Bulgarians, the present day prevailing opinion is that it refers to Hungarians.

Disagreeing with the above interpretation the author proves that the anonymous writer using the term Mirmidones had Moravians (i. e. Checks) in mind and their warlike prince Břetislav, whom Kozma called „the new Achilles“.